

Werken aan Bodem-bewustzijn met het project 'Bodem en Buren'

De Bodem en de Stad

In 1982 trok de kunstenaar Agnes Denes wereldwijde aandacht met haar werk *Wheatfield*. Op een stortplaats van twee hectare liet zij naast het World Trade Center in New York een gouden korenveld verrijzen dat wuivend verzet bood tegen het goud van de financiële wereld op Wall Street. *Wheatfield* was een meesterstuk in de geschiedenis van de landschapskunst en een mijlpaal in de dialoog tussen cultuur (stad) en natuur (bodem). Veertig jaar later blijkt haar boodschap nog steeds actueel en urgent: de bodem is ons natuurlijk kapitaal, ook in de stad.

Door: Jeffrey Spangenberg

Over de auteur:

Drs. Jeffrey Spangenberg is Stadsantropoloog en Adviseur Groenpunt Amsterdam

Het ziet er naar uit dat haar boodschap nu eindelijk resoneert. Dit blijkt onder andere uit het succesvolle project BiodiverCITY. Dit heeft de uitdaging opgepakt om te werken aan een natuur-inclusieve stad. Om dit te bereiken stelt BiodiverCITY de bodem centraal. Niet alleen buiten maar ook in de stad vormt de bodem de basis voor een gezonde leefomgeving.

Wat is nodig.....? Behalve nieuwe kennis gaat het vooral om het delen van bestaande kennis tussen alle verschillende disciplines rondom de bodem. De uitdaging, zoals misschien voor alle maatschappelijke opgaven, draait uiteindelijk om samenwerking en co-creatie. Werken aan een natuurinclusieve stad vormt een

extra uitdaging. Natuur-inclusief impliceert immers een integrale benadering waarin ook de niet-professionele gebruikers worden meegenomen in de ambitie te werken aan een gezonde en regeneratieve bodem in de stad. Maar het betrekken van de gebruikers van de bodem in de stad vormt wellicht een nog grotere uitdaging omdat de bodem ver af is komen te staan van het leven van de gemiddelde stedeling. Niet alleen fysiek, maar ook mentaal kunnen we misschien zeggen dat er sprake is van een proces van vervreemding van de bodem. Dat is niet zo vreemd omdat stadsbewoners nu eenmaal weinig in contact zijn met de bodem. Bovendien is er ook geen natuurlijke neiging om contact te maken met de bodem omdat we van kleins af aan geleerd hebben dat de bodem vies is, en niet gezond. We zijn al met al steeds meer op afstand komen te staan van de bodem. De Franse wetenschapsocioloog en filosoof Bruno Latour pleit in zijn boek 'Het parlement van de dingen' er voor alle niet-menselijke wezens, waaronder ook de bodem, een stem te geven. Hij wijst op de interactie tussen alle levensvormen en bekritiseert de tweedeling

FOTO 1: WHEATFIELD - A CONFRONTATION: BATTERY PARK LANDFILL, DOWNTOWN MANHATTAN, © AGNES DENES.

FOTO 2: MUSEUM OF EDIBLE EARTH. © MASHA RU STUDIO.

tussen cultuur en natuur. Deze tweedeling heeft ons Westerse wereldbeeld bepaald. De cultuur heeft zich boven de natuur verheven, met als gevolg een groeiende mate van verwijdering tussen de menselijke en de natuurlijke wereld, tussen verstand en gevoel, tussen lichaam en geest, tussen stad en land.

De mens heeft zich buiten de circulariteit van het leven geplaatst, met alle gevolgen van dien. Latour maakt ons bewust van onze blinde vlek. Wij hebben onze omgeving geobjectiveerd alsof het iets is buiten ons. Maar wij zijn als mens een onlosmakelijk deel van alles wat ons omringt. 'Actanten', zoals Latour dat noemt: mens, dier, plant, materie. Al deze spelers werken op elkaar in, direct, indirect, langzaam, snel, zichtbaar, onzichtbaar, bewust en onbewust. Samen vormen ze een dynamische, levende werkelijkheid. Deze werkelijkheid is altijd groter, diverser, complexer en inclusiever dan we kunnen bevatten. We staan voor de uitdaging de weg naar onze verbinding met de natuur terug te vinden. Ook natuurfilosoof Matthijs Schouten, bijzonder hoogleraar ecologie en filosofie aan de Universiteit van Wageningen, bekritiseert het beeld van de natuur als ding, als gebruiksvoorwerp. Net als Latour zoekt hij naar wegen om de relatie met de natuur te herstellen, mede als basis van ons welzijn en de wereld.

In het spoor van bovengenoemde kunstenaar, denkers en ontwikkelingen is het idee van 'Bodem en Buren' ontstaan. Dit project heeft als doel de bewoners van de stad bewust te maken van de waarde, de functies en de betekenis van de bodem. De vraag is hoe je dat in de stad aanpakt, waar de bodem voor het grootste gedeelte is verstopt onder tegels, asfalt en gebouwen. Zoals eerder aangegeven is de uitdaging om de geweldige hoeveelheid aan kennis van de bodem toegankelijk en verteerbaar te maken voor het brede publiek. Bodem en Buren gaat die uitdaging aan door alle zintuigen te prikkelen; horen, zien, voelen, ruiken, en proeven. Kortom een multisensorische beleving van de bodem. Zoals Latour aangeeft moeten we de bodem een stem geven.

Kunstenaars, wetenschappers, journalisten, boeren, tuinders, filosofen, cheffoks en natuurliefhebbers hebben laten zien hoe we de bodem op een andere manier kunnen ervaren. Waarbij ze gebruik maken van verschillende expressieve vormen die ons ter

beschikking staan, zoals taal, verf, klei, beelden, rituelen, voedsel en geuren.

De Plantagebuurt in het centrum van Amsterdam zien we als een uitstekende locatie om de bodem events van Bodem en Buren te organiseren. Het is een buurt waar verschillende instellingen gevestigd zijn die we bij het Bodem en Buren project willen betrekken. Een voorbeeld is ARTIS met twee bijzondere locaties, Micropia en het Grootte Museum. Beide lenen zich uitstekend om het verhaal van de bodem te vertellen. Micropia via de microscoop en aan de hand van bodem experimenten. Het Grootte Museum via exposities, presentaties en workshops. Iets verderop ligt het Tropenmuseum waar bezoekers het verhaal van de bodem terugzien in traditionele en nieuwe bodemrituelen, in bodem praktijken en artefacten. De Hortus Botanicus, een andere mooie locatie in de Plantagebuurt, vult bovenstaande verhalen aan met het verhaal over de bodem en de plantenwereld. Naast horen, zien en voelen willen we de bodem ook laten proeven. In de Plantagebuurt bevinden zich een aantal bijzondere lokale chefs die het verhaal van de bodem vertellen via de smaak, in een bodemdiner. Masharu van het Edible Earth Museum zorgt met haar uitgebreide collectie aan eetbare aarde voor de ultieme bodembeleving. Tenslotte is de Plantagebuurt ook rijk aan parken: het Wertheimpark, het Artisplein en het Oosterpark; deze bieden uitstekende mogelijkheden voor allerlei openluchtactiviteiten, zoals 'grounding' sessies. Hierbij komen deelnemers fysiek in aanraking met de bodem en kunnen zij de heilzame effecten van de aarde op onze mentale en fysieke gesteldheid ervaren. In bodemsafari's kunnen deelnemers kennismaken met de samenstelling van de bodem in de buurt. Bodem en Buren is volop in ontwikkeling en wordt volgend jaar uitgerold. Het Stedelijk Groenpunt, de kennis- en netwerkplek voor het Amsterdamse groen, coördineert deze activiteiten en bestaat uit een samenwerking van ANMEC, Gezonde Stad, Gemeente Amsterdam en Amsterdam Rainproof.

Het project 'Bodem en Buren' geeft de bodem een stem en een podium in een kleurrijke en diverse stad, gericht op een breed publiek. Wil je meer over weten, neem dan contact op via spang31@gmail.com.